Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

WPI - PL
Water Productivity on Plot Level

Давлатлараро сув хўжалигини мувофиқлаштириш комиссиясининг
илмий-ахборот маркази
Сув ресурсларини бошқариш халқаро институти

Норин-Қорадарё ирригация тизимлари ҳавза бошқармаси

“Фермер хўжаликлари даласида сувнинг маҳсулдорлигини ошириш” лойиҳасининг

АХБОРОТ МАРКАЗИ

Қишлоқ хўжалиги корхоналарининг давлат эҳтиёжлари учун харид қилинадиган пахта ва ғалла етиштириш харажатларини тижорат банклари томонидан кредитлаш тартиби тўғрисида

Дехқон фермер хўжаликлари раҳбар
ва мутахассислари учун

Қ Ў Л Л А Н М А

SIC ICWC

IWMI
INTERNATIONAL WATER MANAGEMENT INSTITUTE

АНДИЖОН

I. Умумий қоидалар
II. Кредитлар беришда тижорат банклари томонидан қишлоқ хўжалиги корхоналарининг аризаларини кўриб чиқиш тартиби
III. Кредитлаш, мониторинг ва кредитни сўндириш тартиби
Илова. Давлат эҳтиёжлари учун пахта ва ғалла ишлаб чиқариш Бизнес режаси

Мазкур Низом Ўзбекистон Республикасининг "Ўзбекистон Республикаси Марказий банки тўғрисида" ва "Банклар ва банк фаолияти тўғрисида"ги қонунлари асосида тижорат банклари томонидан қишлоқ хўжалиги корхоналарига давлат эҳтиёжлари учун харид қилинадиган ғалла ва пахта ҳом ашёси етиштириш харажатларини молиялаштириш мақсадлари учун кредитлар бериш тартибини белгилайди.

I. УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

1. Тижорат банклари томонидан ушбу кредитлар қишлоқ хўжалиги корхоналарига муддатлилик, тўловлилик, таъминланганлик ҳамда мақсадли фойдаланиш шартларида давлат эҳтиёжлари учун харид қилинадиган ғалла ва пахта ҳом ашёси етиштириш харажатларини молиялаштириш мақсадларида берилади.

2. Ушбу Низом асосида кредитлаш давлат эҳтиёжлари учун ғалла ва пахта етиштирувчи барча қишлоқ хўжалиги корхоналарига татбиқ этилади.

3. Кредитлар давлат эҳтиёжлари учун харид қилинадиган пахта ҳом ашёси ва ғалла қийматининг 60 фоизигача (тайёрлов корхонаси томонидан бўнак тариқасида етказиб берилган уруғлик қийматини инобатга олган ҳолда) миқдорида берилади.

Бунда, кредитлар агротехник тадбирлар муддатидан келиб чиққан ҳолда қуйидаги тартибда ажратилади:

пахта ҳом ашёси етиштириш харажатларини молиялаштириш учун ҳосил етиштирилаётган йилнинг 1 январига қадар пахта ҳом ашёси қийматининг 10 фоизигача, 1 апрелига қадар 25 фоизгача, 1 июлга қадар 50 фоизгача ва 1 сентябрга қадар 60 фоизгача;

ғалла етиштириш харажатларини молиялаштириш учун ҳосил етиштирилаётган йилнинг 1 январига қадар ғалла қийматининг 35 фоизгача, 1 апрелга қадар 50 фоизгача ва 1 июнга қадар 60 фоизгача.

Ҳар ой ва чоракларда ажратиладиган кредит ресурслари миқдори Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги таклифига асосан Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги билан келишилган ҳолда ўзгартирилиши мумкин.

4. Кредит миқдори қишлоқ хўжалиги корхонасининг "Ўзпахтасаноат" уюшмаси ва "Ўздонмаҳсулот" АК корхоналари (бундан кейинги матнларда - тайёрлов корхоналари) билан давлат эҳтиёжлари учун етказиб бериладиган маҳсулот учун тузилган контрактация шартномаларидан келиб чиққан ҳолда аниқланади.

Кредит миқдорини аниқлаш учун амалдаги харид нархлари асос қилиб олинади. Янги харид нархлари тасдиқлангач, кредит миқдори кредит олувчининг талабига кўра қайта ҳисоблаб чиқилиши мумкин.

5. Мазкур кредитлар фақат қуйидаги мақсадлар учун берилиши мумкин:

иш ҳақи ва унга тегишли ажратмаларни тўлаш учун;

минерал ўғит ва ўсимликларни кимёвий ва биологик ҳимоя қилиш воситаларини харид қилиш учун;

ёқилғи-мойлаш маҳсулотларини харид қилиш учун;

МТПлар, муқобил МТПлар ва қишлоқ хўжалик техникаси мавжуд бўлган бошқа хўжалик субъектларининг хизматлари учун тўловларга;

Лизингга (молиявий ижарага) берилган техника воситаларининг лизинг тўловларига;

СФУлар (сувдан фойдаланувчилар уюшмалари) хизматлари учун тўловларга;

ягона ер солиғи тўловларига (муддати ўтган ер солиғи. Муддатли ер солиғи тўловлари қонунчиликда белгиланган муддатларда тўланади).

Шунингдек, пахта ва ғалла етиштириш билан боғлиқ бўлган хўжаликларнинг бошқа зарурий эҳтиёжлари, шу жумладан, суғурта мукофоти учун тўловлар амалга оширилиши мумкин.

6. Бунда, ушбу Низомнинг 5-бандида келтирилган экинларни етиштириш харажатларининг ҳар бир турини молиялаштириш учун бериладиган кредитларнинг энг кўп миқдори юзасидан тавсиялар Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳамда Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги томонидан ҳар йилги ҳосил учун агротехкарталардан келиб чиққан ҳолда белгиланади.

Мазкур тавсия этилаётган харажатларнинг агротехника меъёрлари қишлоқ хўжалиги корхоналарига бизнес-режа (иловага мувофиқ) ишлаб чиқиш учун асос ҳисобланади.

Қишлоқ хўжалиги корхонасининг бирор-бир харажат тури бўйича тўловларга эҳтиёжи бўлмаган ҳолларда, кредит ресурсларини айрим мақсадларга сарфлашдан воз кечиш ҳуқуқига эга (минерал ўғит, кимёвий ёки биологик воситалар ва уруғлик материал харажатлари бундан мустасно).

Бунда, ишлатилмаган кредит ресурслари қишлоқ хўжалиги корхонаси томонидан тасдиқланган бизнес-режага мувофиқ ғалла ва пахта етиштириш билан боғлиқ бошқа рухсат этилган харажат турлари бўйича, шунингдек қишлоқ хўжалиги техникаси сотиб олишга, ички хўжалик ирригация ва коллектор-дренаж тармоқларини тозалашга ишлатилиши мумкин.

7. Кредитлар тегишли қишлоқ хўжалик маҳсулоти бўйича қишлоқ хўжалик корхоналари билан якуний ҳисоб-китоблар якунлангунча, лекин ғалла етиштиришни молиялаштиришга ажратилган кредитлар бўйича 12 ойдан ва пахта хом ашёси етиштиришни молиялаштиришга ажратилган кредитлар бўйича 18 ойдан кўп бўлмаган муддатга, қайтариш муддатини узайтириш ҳуқуқисиз берилади.

8. Қишлоқ хўжалиги корхоналарини кредитлаш банк маржасини ҳисобга олган ҳолда, имтиёзли фоиз ставкаси билан амалга оширилади.

Бу кредитлар бўйича имтиёзли фоиз ставкаси йиллик 3 фоиз миқдорида белгиланиб, унинг 2 фоизи банк маржасини ташкил этади.

9. Кредит қишлоқ хўжалиги корхонасига унинг асосий талаб қилиб олингунча депозит ҳисоб рақами очган ва унга хизмат кўрсатаётган банк томонидан берилади. Ушбу

кредитларни иккиламчи талаб қилиб олингунча депозит ҳисоб рақами очилган банк томонидан берилишига рухсат берилмайди.

II. КРЕДИТЛАР БЕРИШДА ТИЖОРАТ БАНКЛАРИ ТОМОНИДАН ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ КОРХОНАЛАРИНИНГ АРИЗАЛАРИНИ КЎРИБ ЧИҚИШ ТАРТИБИ

10. Қишлоқ хўжалиги корхоналари тайёрлов корхоналари билан контрактация шартномалари тузганларидан кейин кредит олиш учун уларнинг асосий талаб қилиб олингунча депозит ҳисоб варағига хизмат кўрсатаётган банкка ариза билан мурожаат этишади.

Аризага қуйидаги ҳужжатлар илова қилинади:

тайёрлов ташкилотлари билан тузилган контрактация шартномалари нусҳалари;

кредитга бўлган талабни аниқлаш учун тайёрланган бизнес-режа;

дебитор-кредитор қарзлар тўғрисида маълумотнома (2а-шакл) ва молиявий натижалар тўғрисида ҳисобот (2-шакл).

11. Кредитлар қайтишини таъминлаш мақсадида, банк давлат эҳтиёжлари учун харид қилинадиган пахта ҳом ашёси ва ғалла етиштиришни молиялаштириш мақсадида қишлоқ хўжалиги корхоналарига берилган имтиёзли кредитлар қайтарилиши бўйича ўзининг тадбиркорлик ҳавфини суғурта қилиши мумкин. "Ўзагросуғурта" компаниясининг имтиёзли кредитларнинг қайтмаслиги ҳавфини суғурталаш шартномалари бўйича суғурта бадаллари ҳажми олинаётган кредит суммасининг 0,75 фоизи миқдорида бўлади ва тижорат банкларининг ўз маблағлари ҳисобидан тўланади. Бунда, "Ўзагросуғурта" ДАСК томонидан суғурта полиси кредит шартномасида белгиланган кредитнинг бутун қайтариш муддатига берилади. "Ўзагросуғурта" ДАСК билан келишилган суғурта пули тақдим этилаётган кредит миқдоридан кўп бўлмаслиги зарур.

Тижорат банклари яхши молиявий ҳолатга эга бўлган, олдин олган кредитларини доимо ўз вақтида қайтариб келган қишлоқ хўжалиги корхоналарига мазкур кредитларни уларни қайтмаслик хатарини суғурталамаган ҳолда, яъни "Ўзагросуғурта" ДАСК суғурта полисини олмаган ҳолда бериш ҳуқуқига эгалар.

Тайёрлов корхоналари тижорат банклари томонидан пахта ва ғалла етиштириш харажатларини қоплаш учун берилган кредитлар ва уларга ҳисобланган фоизларнинг қарздор қишлоқ хўжалик корхоналари томонидан муддатида қайтарилиши борасида кафиллик беришлари мумкин. Кафиллик қонунчиликда белгиланган тартибда расмийлаштирилади.

12. Мазкур Низомнинг 10-бандида келтирилган барча зарур ҳужжатлар тақдим этилганидан сўнг, банк қишлоқ хўжалиги корхонасининг аризасини кўриб чиқиши ва 3 кун муддат ичида у билан кредит шартномаси тузиши лозим.

Банк кредит қўмитаси томонидан кредит беришни рад этиш тўғрисида қарор қабул қилинган ҳолларда, у раддияни ёзма шаклда изоҳлаб бериши шарт.

III. КРЕДИТЛАШ, МОНИТОРИНГ ВА КРЕДИТНИ СЎНДИРИШ ТАРТИБИ

13. Кредит шартномаси кучга киргандан сўнг, кейинги иш кунидан кечиктирмасдан қишлоқ хўжалиги корхонасига ссуда ҳисоб варағи очилади.

Қишлоқ хўжалик корхоналарининг ссуда ҳисоб варағидан тўловлар ушбу Низомнинг 5 ва 6-бандларида кўрсатилган мақсадлар учун накд пулсиз шаклда (иш ҳақидан ташқари) қишлоқ хўжалик корхоналарининг тўлов топшириқномаларига асосан амалга оширилади.

Ушбу Низомнинг 5-бандида кўрсатилган мақсадларга жорий йил ҳосили учун етказиб берилган моддий-техник ресурслар ва кўрсатилган хизматлар учун 2-картотекага кирим қилинган ва белгиланган тартибда қарз олувчи томонидан акцептланган тўлов талабномаларига мувофиқ тўловлар амалга оширилади.

Тўлов талабномалари қарз олувчи томонидан акцептланмаган тақдирда, тўловлар суд қарори асосида ундирилади.

Шунингдек "Ўзнефтмаҳсулот" акциядорлик компанияси, "Қишлоқхўжаликкимё" ҳудудий акциядорлик жамиятлари ва МТП (машина-трактор парклари) туман корхоналари ва ташкилотлари билан тузилган шартномаларда фермер хўжалигининг жорий ва келгуси ойда амалга ошириладиган агротехник тадбирларига қилинадиган харажатлар қиймати миқдорида (ўғитлаш, шудгорлаш) олдиндан тўловни амалга ошириш белгиланган тақдирда фермер хўжаликлари ушбу харажатлар суммасини тўлов топшириқномалари орқали олдиндан тўловларни ўтказишлари мумкин.

14. Бунда, тўловлар қуйидаги тартибда амалга оширилади:

а) ойлик иш ҳақи тўловлари учун агротехкарталарда белгиланган меъёрларда;

б) қишлоқ хўжалик корхоналарининг минерал ўғит ва ўсимликларни ҳимоя қилишнинг кимёвий воситалари, "Ўзагромашсервис" уюшмаси МТПларининг хизматлари, ёқилғи-мойлаш маҳсулотлари, фойдаланилган электроэнергия ва уруғлик материали қиймати учун тўловларда, маблағлар "Қишлоқхўжаликкимё" ҲАЖ филиаллари, "Ўзагромашсервис" уюшмаси МТПлари, "Ўзнефтмаҳсулот" компанияси, "Ўзбекэнерго" ДАК корхоналари ҳамда тайёрлов корхоналарининг махсус 23210 (23220)-сонли ҳисоб рақамларига ўтказилади;

в) муқобил МТПлар, СФУлар (сувдан фойдаланувчилар уюшмалари), бошқа корхона ва ташкилотлар томонидан кўрсатилган хизматлар ҳамда эҳтиёт қисмлар учун тўловларда, маблағлар ушбу хўжалик юритувчи субъектларнинг талаб қилиб олингунча депозит ҳисоб рақамларига ўтказиб берилади.

15. Банклар тўловларнинг ссуда ҳисоб варағидан мазкур Низомнинг 5 ва 6-бандлардаги мақсадлар учун амалга оширилишини назорат қилади. Шунингдек, банклар "Ўзагросуғурта" ДАСК билан биргаликда суғурта шартномаси асосида ҳар бир қишлоқ хўжалиги корхонаси бўйича ғалла ва пахта экинларининг ҳолатини ва бўлажак ҳосилнинг берилган кредитларнинг қайтарилишини таъминлаш учун етарлилигини аниқлаш мақсадида доимий мониторинг ўрнатадилар.

16. Экинлар (тўлиқ ёки қисман) мавжуд бўлмаган ёки улар аҳволининг қониқарсизлиги, жумладан агротехник тадбирларнинг кечикиши, экин майдонларини бегона ўтлар босиб кетиши натижасида кутиладиган ҳосил олишнинг имкони йўқлиги аниқланганда, бу ҳақда банк ва "Ўзагросуғурта" ДАСКнинг ҳамда Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлигининг туман бўлинмалари (Фермер хўжаликлари уюшмасининг вакиллиги) биргаликда уч томонлама далолатнома тузадилар. Ушбу далолатнома асосида банк кредитлашни тўхтатади ва

кредитлар ҳамда уларга ҳисобланган фоизларни муддатидан олдин сўндириш чораларини кўради. Бу чоралар кредит шартномасида келишилган бўлиши керак.

Шу билан бир вақтда Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлигининг туман бўлинмалари томонидан ушбу далолатнома хизмат кўрсатувчи тармоқ корхоналарига етказилиши лозим.

17. Кредитлар ва унга ҳисобланган фоизлар қишлоқ хўжалиги корхоналарининг махсус 23210 (23220) ҳисоб рақамларига қишлоқ хўжалик маҳсулотларини тайёрлов корхоналарига сотишдан тушган маблағлар ҳисобидан, биринчи навбатда банк томонидан мемориал ордерлар билан ундирилади.

Кредит шартномаси асосида берилган кредитларни қайтариш муддати етиб келганда, уларни ундириб олиш учун, қарздор - қишлоқ хўжалиги корхонасининг маблағи етарли бўлмаганда, тижорат банклари суғурта полиси асосида "Ўзагросуғурта" ДАСК бўлимларига суғурта ҳодисаси рўй берганлиги тўғрисида мурожаат қиладилар.

Суғурта товони, тижорат банклари ва "Ўзагросуғурта" ДАСК бўлимлари ўртасида тузилган Бош полис асосида тижорат банкларига 5 кун муддатда тўлаб берилади.

Топширилган маҳсулот учун якуний ҳисоб-китобларда тайёрлов корхоналари томонидан қишлоқ хўжалиги корхоналарига етказиб берилган моддий бойликлар қиймати ва аввалги йиллар қарзларини чегириб қолишга йўл қўйилмайди. Ушбу моддий бойликлар учун ҳисоб-китоблар ва кредитор қарзларни ундириш ажратилган банк кредитлари тўлиқ қайтарилгач, қишлоқ хўжалик корхонасининг ҳисоб рақамидан ўрнатилган тартибда тўлов ҳужжатларига асосан амалга оширилади.

18. Кредитлардан фойдаланганлик учун фоизлар кредитнинг амалдаги қолдиғига ҳар куни ҳисоблаб борилади ва қишлоқ хўжалик маҳсулотларини тайёрлов корхоналарига сотишдан тушган маблағлар ҳисобидан:

ғалла етиштиришни молиялаштиришга ажратилган кредитлар бўйича йилнинг июль ойидан бошлаб ва кредитни тўлиқ қайтариш вақтигача;

пахта хом ашёси етиштиришни молиялаштиришга ажратилган кредитлар бўйича йилнинг ноябрь ойидан бошлаб ва кредитни тўлиқ қайтариш вақтигача ундирилади.

Бунда қишлоқ хўжалиги корхоналари кредитни ва унга ҳисобланган фоизларни муддатидан олдин қайтаришлари мумкин.

19. Ажратилган кредитларнинг мақсадли ишлатилиши хизмат кўрсатувчи банк раҳбарлари зиммасига юклатилади. Шунингдек, ажратилган кредитлардан мақсадли фойдаланиш Молия вазирлигининг Назорат-тафтиш бош бошқармаси томонидан текшириб борилади.

20. Мазкур Низом Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги, "Ўзагросуғурта" ДАСК ва Ўзбекистон фермер хўжаликлари уюшмаси билан келишилган.

Ушбу қўлланма “Қишлоқ хўжалиги корхоналарининг давлат эҳтиёжлари учун харид қилинадиган пахта ва ғалла етиштириш харажатларини тижорат банклари томонидан кредитлаш тартиби тўғрисида”ги **низом** асосида “Фермер хўжаликлари даласида сувнинг маҳсулдорлигини ошириш ” лойиҳаси Ахборот Маркази консультант-иқтисодчиси **У.Умаров** томонидан тайёрланди.

_________________________________ нинг

(Қишлоқ хўжалик корхонаси номи)

давлат эҳтиёжлари учун пахта ва ғалла ишлаб чиқариш
БИЗНЕС РЕЖАСИ

Асосий ишлаб чиқариш харажатлари *(минг сўмда)*

Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг турлари	Тўлиқ таннархи	шу жумладан						
		иш ҳақи	минерал ўғит ва кимёвий воситалар	уруғлик	ёқилғи	техника хизматлари	электр энергияси	бошқа харажатлар
А	1	2	3	4	5	6	7	8
Пахта								
Ғалла								
Жами								

Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ишлаб чиқаришдан олинадиган молиявий натижа

(минг сўмда)

Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг турлари	Экин майдони, гектари	Ҳосилдорлик, ц/га	Ишлаб чиқариладиган маҳсулот миқдори, тонна	Ишлаб чиқариладиган маҳсулотнинг тўлиқ таннархи	Олинадиган даромад	Молиявий натижа (фойда+, зарар -)
А	1	2	3	4	5	6
Пахта						
Ғалла						
Жами						

Пахта ва ғалла етиштириш харажатларини молиялаштириш учун йил давомида олиш мумкин бўлган кредит миқдорининг ҳисоб-китоби

(минг сўмда)

Қишлоқ хўжалиги махсулот-ларининг турлари	Жами харажат-лар	шу жумладан		Кредит ажратилиши														
		ўз маб-лағи	Кре-дит	январ			феврал			март			апрел			май		
				жами хара-жатлар	шу жумладан		жами хара-жатлар	шу жумладан		жами хара-жатлар	шу жумладан		жами хара-жатлар	шу жумладан		жами хара-жатлар	шу жумладан	
					ўз мабла-ғи	кредит		ўз мабла-ғи	кредит		ўз мабла-ғи	кредит		ўз мабла-ғи	кредит		ўз мабла-ғи	кредит
А	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Пахта																		
Ғалла																		

июн			июл			август			сентябр			октябр			ноябр			декабр		
жами хара-жатлар	шу жумладан		жами хара-жатлар	шу жумладан		жами хара-жатлар	шу жумладан		жами хара-жатлар	шу жумладан		жами хара-жатлар	шу жумладан		жами хара-жатлар	шу жумладан		жами хара-жатлар	шу жумладан	
	ўз мабла-ғи	Кре-дит		ўз мабла-ғи	Кре-дит		ўз мабла-ғи	Кре-дит		ўз мабла-ғи	Кре-дит		ўз мабл ағи	Кре-дит		ўз маблағи	Кре-дит		ўз мабла-ғи	Кре-дит
19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39

Кредит сўндирилиши						
Жами	июл	август	сентябр	октябр	ноябр	декабр
40	41	42	43	44	45	46

Хўжалик раҳбари: имзо ўрни **Мухр ўрни** **Хўжалик бош ҳисобчиси: имзо ўрни**